

HISTÓRIA OBCE BUDKOVCE

Obec Budkovce sa rozprestiera v bývalej Zemplínskej župe, v južnej časti michalovského okresu, na pravom brehu Laborca. Nadmorská výška je 105 m, fixným bodom nadmorskej výšky je prah rímsko-katolíckeho kostola Najsvätejšej Trojice – podľa zápisu z najstaršie zachovanej kroniky obce z roku 1943. Prvá písomná zmienka týkajúca sa obce sa nachádza v publikácii „Zemplén varmegye“ v súvislosti s majetkovo-právnymi záležitosťami z roku 1220, kedy tu už bolo oppidum – mestečko a farnosť. Začiatok osídlenia chotára sa datuje až do obdobia neolitu, doby bronzovej a laténskej, približne 3000 rokov p.n.l.

Keď sa po zemplínskej rovine prehnali Drakovia a po nich germánski Góti, zač. 5.storočia prichádzajú a usídľujú sa tu potiskí Slovania. Jeden z týchto kmeňov sa zastavil na malej vyvýšenine Hurka a usídlil sa tu. Miesto zo všetkých strán obklopovali vody Laborca a Duše, ktoré v čase jarných a letných záplav vytvárali okolo akoby malé more. Naši predkovia klčovali lesy, chovali dobytok, pestovali plodiny a zaoberali sa hrnčiarstvom. Asi v 8.-11. stor. Duša zmenila svoje koryto a začala vznikať nová osada – základ dnešnej obce. V roku 1220 sem prišiel prvý feudál – potomok starogermánskeho kmeňa Svébov Guth-Keled. Toto územie dostal ako donáciu za účasť v bojoch po boku uhorského kráľa Štefana. Tento feudál prestaval spoločný dom pôvodných osídlencov na pevný hrad. Približne od 14. stor. pripája rodina Guth-Keled k svojmu menu aj prírmenie Buttkay. Pod menom Buttkay sa osada spomína aj v listine kráľa Karola Róberta v roku 1322, keď Buttkayovci vymohli pre svoju osadu štatút mesta s právom meča a právom usporadúvať trhové dni. Grófsky rod Buttkayovcov zaujímal v histórii Budkoviec veľmi významné miesto a vymrel po meči v 17. stor. smrťou posledného Buttkayovca – podžupana Štefana. V 15. a 16. stor. o významnom postavení Budkoviec svedčí aj prílev šľachty napr. Ján Kenderessi, Bálint Pesti, Matej Wiczmány a iní. Po smrti Buttkayovcov prichádza Ján Munkacsi, Szirmayovci, Schmidegyovci, Lobkovitzovci a rodina Péterffy. Rodina Wiczmányová je v obci po Buttkayovcoch druhá najvýznamnejšia. Mali vlastnú kúriu a ako jediní šľachtici okrem Buttkayovcov vlastnili (od r.1568) právo meča.

Roľnícke nepokoje sa dotkli aj Budkoviec, ktoré sa v roku 1831 zapájajú do sedliackeho povstania. Častými nepokojmi v tomto období utrpelo mesto Budkovce tak, že jeho celkový význam upadol a nikdy sa už neobnovil v pôvodnom rozsahu. Najväčší úpadok zaznamenala obec v 18. stor., keď podľa záznamov z roku 1771 tu žilo len 473 obyvateľov. V 19. stor. počet obyvateľov prudko vzrástol aj napriek cholere a v roku 1840 mala už obec 1136 obyvateľov.

K najznámejším kultúrnym pamiatkam patria:

1. **Rímsko – katolícky kostol Najsvätejšej Trojice**, pôvodne ranogotický zo začiatku 14. stor., aj keď sa predpokladajú staršie základy z predošlého storočia. Terajší kostol Najsvätejšej Trojice bol postavený v roku 1612 v ranogotickom slohu a na vtedajšie pomery to bola mohutná stavba, čo svedčilo o rozsiahlosti fary. V čase reformácie sa dostal kostol do rúk kalvínov, ktorí ho potom v roku 1746 vrátili späť rímsko-katolíckej cirkvi. Kostol v roku 1683 vyhorel. V roku 1746 bol opravený a bola urobená prístavba v románskom slohu s barokovými prvkami o ktorú sa zaslúžila najmä rodina Lobkovitzová. Na konzolách klenby sú erby rodiny Buttkayovcov aj s najstarším známym erbom: v erbom trojuholníku sú umiestnené tri horizontálne hroty – vlčie zuby spolu s trojuholníkom – znakom Najsvätejšej Trojice. Pod svätyňou sú tri krypty, ktoré sú dnes zamurované. Vo veži sú umiestnené tri zvony: zvon Najsvätejšej Trojice, zvon Sv. Jána Krstiteľa a zvon Sv. Lukáša evanielistu. V súčasnosti sú v kostole tri oltáre.
2. **Neskororenesančný kaštieľ rodiny Buttkayovcov** z roku 1617, neskôr koncom 18. stor. rozšírený nárožnými vežami a prístavbou masívneho klasicistického portika. Na hlavnej fasáde je do pôvodného neskororenesančného muriva vsadený kamenný erb s letopočtom vzniku 1617. Kaštieľ zdobia piliere so soklovitou pätkou, skosené hrany, rímsovité hlavice, valené klenby v prízemí, miestnosti vo veži majú tzv. české placky. Kaštieľ kúpil v roku 1846 knieža Lobkovitz, ktorý ho zrenovoval a posledným majiteľom bol Jozef Zicherman, ktorý ho v roku 1928 odpredal obci za 500.000,- korún.
3. **Socha Sv. Jána Nepomúckeho** – polychrómová plastika z polovice 19. stor., na ktorú pri búrke v roku 1919 spadla 200 - ročná jaseň. Táto socha bola v roku 1924 na náklady občana Františka Šamudovského zreštaurovaná a dodnes zdobí kostolný dvor. Pôvodná socha stála v 18. stor. pri moste cez rieku Duša.

V 19. stor. získali Budkovce obecný dom a v rokoch 1863-1875 vystavali dvojtriednu školu. V rokoch 1928-1934 sa po vyučovaní v kaštieli prestavala bývalá panská koniareň na 6 – triednu školu, v ktorej sa po vzniku ČSR (od 24.11. 1918) začalo vyučovať po slovensky. Budkovce mali poľnohospodársky charakter, po vojne tu fungovala len drobná syrárň, ktorú zriadili v roku 1890 švajčiarski prisťahovalci Galliovci.

V roku 1924 bola v Budkovciach prvá veľká povodeň, keď Laborec a Duša zaplavili všetky pozemky od Laborca až k železničnej trati. Železničná trať, trasa Bánovce nad Ondavou – Veľké Kapušany, bola dokončená v roku 1921. V tomto roku presne 19.12. 1921 bol v Budkovciach založený aj miestny odbor Matice Slovenskej, jeho zakladateľom bol vedúci notár Bohdan Vilček. V čase mobilizácie v roku 1938 nastúpili aj Budkovčania. Okolité obce zabralo horthyovské Maďarsko a obec sa tak stala prihraničnou obcou. V roku 1942 bolo vyvezených 13 židovských rodín do táborov smrti. Dňa 12.10. 1944 obec obsadilo nemecké vojsko, ktoré zriadilo v škole poľnú nemocnicu. Dňa 25.11.1944 Nemci obec opúšťajú a prichádzajú ruské hliadky. Po oslobodení a ukončení 2. svetovej vojny sa začalo s pozemkovou reformou, obnovili sa mosty, železničná trať a dobudoval sa kultúrny dom. Od 1.1. 1949 bola v obci zriadená 1. stredná škola – meštianska a v tom istom roku sa zriadilo aj štátne kino Laborec a lesná škôlka. V období 1950 – 55 sa vybuďovala hasičská zbrojnica a miesny rozhlas ako jeden z prvých v okrese. Na záhradách bývalého veľkostatkára Wiczmányho sa začal budovať nový športový štadión. Koncom roku 1955 bola daná do užívania obecná pekárň. V roku 1957 bolo založené JRD, jeho prvým predsedom bol Juraj Sabol. Pri založení malo družstvo 31 členov a 123,3 ha pôdy. V tomto roku sa začalo aj s výstavbou ropovodu Družba, kde sa súbežne začala aj výstavba troch šesťbytových jednotiek.

V roku 1961 bola v obci zriadená Materská škola. MNV zriadil 1.6. 1966 „Prevádzkárň“. V roku 1970 bola daná do užívania nová Základná deväťročná škola s telocvičňou, špeciálnymi učebňami, dielňou a školskou jedálňou s kuchyňou.

Do obce pribudlo aj Nákupné stredisko Jednoty. V roku 1971 začali vychádzať aj prvé dedinské noviny „Budkovčan“. V roku 1975 došlo k zlúčeniu okolitých JRD – Budkovce, Sliepkovce a Lastomír na JRD „Zlatý Klas“. V roku 1980 pribudol Nový kultúrny dom, kde je umiestnený Obecný úrad, obvodný matričný úrad a miestna knižnica. Za zmienku stojí aj výstavba Domu smútku na miestnom cintoríne, Domu služieb a plynifikácia obce v rokoch 1977 – 1979. V období socializmu narastá význam Budkoviec ako strediskovej obce. Po nežnej revolúcii v roku 1989 došlo aj v našej obci k zmenám, ktoré sa snád' najvýraznejšie dotkli Agrokombinátu. Po revolúcii prešiel viacerými transformáciami a dnes tu namiesto veľkého poľnohospodárskeho podniku a potom aj niekoľkých s.r.o. nefunguje už hádam nič.

Šport v Budkovciach sa tak v minulosti ako aj dnes nesie v znamení futbalu.

Od roku 1995 je to pod hlavičkou OŠK /Obecný športový klub/ Budkovce. Svoju činnosť aktívne rozvíjajú aj iné oddiely: stolnotenisový, bežecký a i.

V obci pôsobí poľovnícke združenie „Bažant“. Vybudovaním sústavy rybníkov sa v obci rozvíja aj činnosť Slovenského rybárskeho zväzu. Aktívne v obci pracuje aj Zväz včelárov, záhradkárov a drobnochovateľov. V obci je aj Urbárska spoločnosť a Lesné spoločenstvo. Prospešnú a dobrovoľnú činnosť v obci organizujú: Klub dôchodcov, Zväz invalidov .

V obci, ktorá má charakter prevažne rímsko – katolíckeho vierovyznania pracuje Ružencový spolok, ktorý často organizuje púte po domácich a zahraničných pútnických miestach.

V roku 1992 obnovil svoju činnosť aj Miestny odbor Matice slovenskej.

V rámci rozvoja a ochrany miestnej kultúry a pre zachovanie ľudových zvykov a tradícií pôsobili v našej obci folklórne skupiny. Prvý mládežnícky folklórny súbor založil už v roku 1935 učiteľ Ladislav Berka zo Sobraniec, ktorý tiež zostavil a vydal Spevník východoslovenských piesní. Tento súbor sa zúčastnil v roku 1935 okresnej slávnosti piesní v Pozdišovciach. Potom vedenie súboru prevzal miestny učiteľ Arnošt Pyšný a pod jeho vedením sa krojovaná skupina zúčastnila na celokrajských slávnostiach v Košiciach, ba aj v Prahe. Táto skupina v čase II. svetovej vojny zanikla. O ďalšie pokračovanie v uchovávaní ľudových tradícií sa postaral Folklórny súbor Zlatý Klas pri JRD Zlatý Klas, ktorý viedol, Milan Podžuban spolu so súborom Klások , ktorý viedla Zuzana Štofegová. V roku 1994 vznikla dedinská folklórna skupina Pacerki .Najprv to bola spevácka a neskôr aj tanečná zložka, ktorá potom postupne zanikla. DFS Pacerki vystupovala postupne na celom Slovensku, neskôr aj na Cypre, Ukrajine, Česku ... .

V roku 1995 sa otvorila nová tradícia poriadania folklórnych slávností ako súčasť osláv obce.

Od roku 1999 sa obnovilo vydávanie obecných novín „Budkovčan“, ktoré vychádzajú raz štvrt'ročne v počte 200 výtlačkov.

V roku 1998 sa zahájila výstavba vodovodu, ktorého predpoklad dokončenia bol do septembra 2005.

Na čele obce od roku 1900 stáli títo richtári :

♣ Harbuľák	Štefan	♣ Kuchár	Július
♣ Sabol	Ján	♣ Galamboš	Štefan
♣ Kraus	Štefan	♣ Sinčák	Štefan
♣ Harbuľák	Pavol	♣ Kičinka	Štefan
♣ Pivarník	Július	♣ Janusko	Juraj
♣ Eštok	Ján	♣ Fedor	Michal
♣ Harbuľák	Ján	♣ Ferik	Štefan
♣ Hájnik	Štefan	♣ Uhrina	Marián

V súčasnosti sa v obci nachádzajú:

- Predajňa potravín Jednoty SD
- Lacný tovar - Ján Gábor
- Potraviny Mix – Slávka Romančáková
- Ubytovňa – Slávka Romančáková
- Sezam – potraviny a pohostinstvo – Ing. Svetlana Chostál'ová
- Predajňa Betty – Mária Fedorová
- Potraviny Chyžka – Jaroslava Zausinová
- Pohostinstvo Maja - Mária Nadzamová
- Potraviny a drevovýroba – Mgr. Matej Wiczmány
- Penzión Koliba – Pavol Antolík

V Dome služieb, ktorý bol z časti vystavaný v akcii „ Z „, sú teraz umiestnené:

- Fatus – priemyselný tovar – Štefan Kuročka
- Espresso Femi – Marta Miľovčíková
- Potraviny ILaS
- Kaderníctvo – Zhanna Kokolus
- Lekáreň Novopharm – PharmDr. Lucia Benediková

V obci sa nachádza aj

- Pošta, Základná škola, Materská škola
- neštátna detská a dorastová lekárka MUDr. Mária Paľová
- neštátny všeobecný lekár pre dospelých MUDr. Peter Urban
- neštátna zubná lekárka MUDr. Helena Slodičková

a neštátne zdravotné služby dopĺňa:

- Lekáreň Novopharm – PharmDr. Lucia Benediková
- zubné laboratórium pod vedením techničky Dariny Januskovej

Naša obec má k 31.12. 2010 1486 obyvateľov.